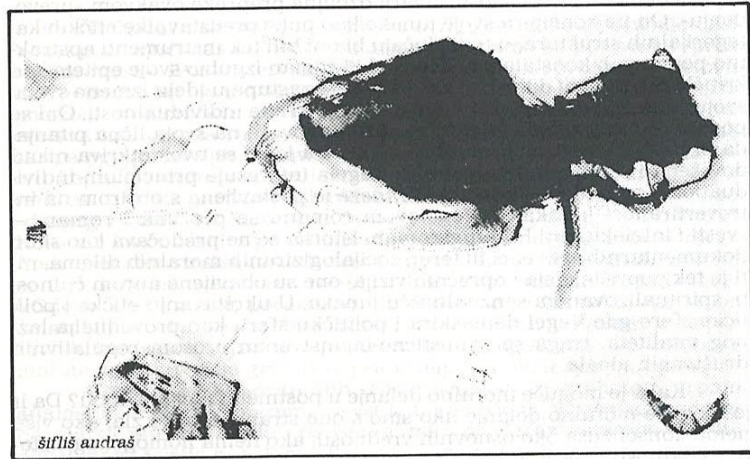


akti — akti izvršavanja presude — su određeni njenom individualnošću, štaviše erotikom nabojem njene ličnosti.

Lik Ferencza Nadaša predstavlja treću mogućnost videnja sveta. Zajedničko mu je sa Palom Damjanom traženje apsoluta, ali nasuprot njemu ne prihvata mogućnost postojanja ovosvetovnog supstituta transcendentnog Boga, niti postojanje kolektivnog subjekta kao organa realizacije ideje izbavljenja sveta. Ferenczova religiozna recepcija sveta, negiranje spasa kroz nasilje vodi u pasivnost, ali odustajanje od delanja ne sprečava moralne dileme (koje uslovljavaju da Ferencz Nadaš jednim činom »ukine« pasivnost): za koje stvari smo odgovorni u svetu, u kojoj meri smo odgovorni za nečinjenje za posledice naših isčitavanja? Upravo čekanje, pasivnost može omogućiti nebrojene grehove.

Pogledajmo sada Vegelov esej *Levo od raja* spis iz 68 (u knjizi *Odricanje i opstojanje*) koji u potpunosti otkriva pisca kao neoromantika romamoralna. Pogledajmo žudnju za romantikom, za duhovnom borbom kao gerilskom sudbinom, molitvu za društvenim idealima, patos moralnog idealizma kao i apodiktične izjave o tome da mi odgovaramo i za ono što nismo učinili i da uprkos tome što smo nečužni nosimo u sebi osećaj krivice. U međuvremenu, ako je i pobledo patos moralne dikcije, ako je i apodiktičnost prožeta melanholičnim — setnim crtama, Vegel ne prestaje reflektirati ove postulate, koje na sve nas stavljaju pretežak teret.



— šifliš andraš

U središnjem delu prvog sloja *Paraneze* Pal Damjan dolazi u No- vi Sad da izvrši specijalan zadatak, da spasi nekoliko mladih revolucionara. Sledi njegov postupak čije značenje nikada neće odgonetnuti: traži zaštitu kod Judite i Ferencza kome ispriča svoju nemoć da izvrši zadatak i da spasi mlade revolucionare. Ferencz preuzima na sebe izvršavanje zadatka, sa religioznog stanovišta, prekidanjem pasivnosti preuzima na sebe greh vršenja nasilja nad drugim. Da li se Pal Damjan obratio Ferenczu i Juditi dovodeći i sebe u iskušenje, tražeći izvesnost svoje negirane individualnosti ili kako je on verovao posle streljanja Judite, da je nju i njenog muža žrtvovao ovosvetovnom apsolutu. Metaetičko merilo delovanja je žrtva. Putnik meta-istorijskog puta zaista može reći zajedno sa Hebelovom Juditom: »Ako je bog između mene i moga delanja, koji je pripojen meni postavio greh — ko sam ja da se izuzmem od toga?« Ali, kako reko, Pal Damjan ne može biti nikad siguran da je on dostojanstven putnik ovog puta. Da li je on poražen u pogledu žrtvovanja svoje individualnosti, žrtvovao svoje prijatelje radi sebe, upravo radi svoje sopstvene individualnosti od koje se nikad nije mogao osloditi? Postavljanjem ovih dilema nastaje transparentnost metaetičke refleksije i individualnog polako pada u mrak ovozemaljske antinomične etike. Amoralnost apsolutne vere biva zamračena skepticizmom. Počinje kalvarija moralnih dilema, kalvarija koja se nikad ne može okončati, samorušilački dijaloz duše sa sobom, koji samo smrt može prekinuti. (Stari Pal Damjan, koji je nekad prezirao nemir skepticizma, kritikuje mlade vizionare koji se sa kritikom odnose prema postojećoj stvarnosti, jer zaboravljaju skepticizmu koja ruši diktatorske izvesnosti sveta).

Na kraju, spomenuću dve karakteristične parafraze u Vegelovom tekstu koje svedoče o specifičnom primenivanju citata. Prvi se odnosi na Sekspirovog Hamleta. Gabrijel Damjan u jednom ekskluzivnom klubu pred publikom u kojem sedi i njegov otac glumi najznačajniju epizodu iz života Pala Damjana, glumi segment iz njegovog života od čije relativnosti i amorfnosti je njegov otac pokušao bežati. Ovaj gest kao i paraneza koju Pal Damjan čuva upućuje ga snagom bezuslovnog vanženja na njegovu ličnost, na teret njegove sopstvenosti i na nemogućnost otelovljenja forme u njegovom životu. Junak *Duple ekspozicije* Jožef Majoroš dospевši u lavirint nihilizma na kraju romana, u bežanju, u fizičkoj-duhovnoj ekstazi doživljava zanosni osećaj slobode. Palu Damjan se ne otvara mogućnost ovakvog bežanja: njegov melanholični nihilizam, koji je sada povezan sa haotičnošću života može se omediti jedino pomoću smrti. Smrt je za njega izbavljenje — od života.

Druga parafraza se odnosi na pitanje Hebelove Judite. U eseju o skrivajućem faustovskom psihogramu, inače pisanom pre *Paraneze*, Vegel nagoveštava sledeće: »ako bog sada između delanja i aktera stavlja izdaju, da li sam onda toliko nevin, da glumeći neveru izuzmem sebe od izdaje?« Šta može Judita da izdaje? U *Paranezi* se više puta ističe da bi savremenoj Juditi nož ispao iz ruke, jer ona više ne može videti ni imenovati tiranina, ne može identifikovati predikat svoje žrtve. Ovde mogu povući poslednju paralelu između *Paraneze* i Vegelovih eseja: Avramov nož, veli pisac u prvom eseju istoimene knjige, svedoči da Avramova vera više nema šta da žrtvuje naspram skepticizma da bi iskupio sebe. Sa Avramom je čisto nebo i nebeska tišina — sa junacima *Paraneze* je pak tišina istorije koja se prostire na sve.

plastične vatre

dušan patić

DOK GOVORIŠ O...

Mažeš se lekom/lakom
mojim-krastača
Noseći me oko vrata-amajlija
Košulju mi zelenu oblačiš
Rapavu sa 5 ruku
Mojim likom okružila me
Okružila
Pojila
Popila mi oči

Dok govoriš o smrti-umirem
Strahom-ispunjavam mrak
Koji se znoji
Znojim se
Okružen slikama mojim
Likovima
Krvlju koja teče istim putevima
Pogledima što slepo me traže
Gone
Pamte
Kad prvi je pogled stao u odrazu
Ponavljam
Nestao
U kutiji gde me držiš lekovitog-nakit
Da sujeta ti žensku večnu
Penim

PLASTIČNE VATRE

Mrtav u ostrvskom karantinu
Nevesta juri preplavljenom stepom
Usamljen/a u čeljusti lobanje

A bile su vatre
Plastične vatre
Vrtoglavice
Luče razbijane
Oči trnule u svetlosti

Reči su ti boje mojih očiju
Reči-ruke što vajaju
linije

vrata-vrata

Zapisala si me
Zapisala mi
Beleg na butini
Slala i predvodila jašući vukove
u gradu

Klala nemoćne i pse
Plela-vir
Krstila me jezerom u Litvi
Sedim sinom sedmog sina
Crnom maskom krunisala lice
Belim zrnom u oku

Nevesta-vesta-Ne
Predstavljajući sve-Ne
Predstavljajući mnogo
Kad kradem joj mleko
I prosipam u noć
u plamen kojim hodam
Do stepa voda
Talase da ogledam
Zube
Neba
Snova u cvetanju

TIŠINA. FRESKA. GRAD.

Tišina rasuta
Leluja-dim
Nož koji se prečuti
i sanja
Kada prošnjak misli
Tišina nas sanja
Peruta
(San je duga/druga knjiga)

Grad koji očekujem
Koji me očekuje
Sa istim uglovima
nazivima
ulicama

Istim krovovima
Tišina
Omladena-oglodena
Nadena-sudena
Mirotočiva freska-znoj
Koji ližeš i trljaš
Na dojke koje dražim
I pamtim usnama je kusam
Ne vidim-ogledalo-Ne
Vidi me
Kad odzvanjam prazninom
i šepam
Pločnikom ljudskih očiju
i daha

Bez glasa

KAPIJE. TRAŽENJA.

Usnio sam kapiju svaku
I korake iza sena.
Gde tražiš tragove i pramenove
snega
Što prospam za traženja tvoja

Piramide stare
S prvim buđenjem tope se
Uspomene-stope
U ždrele pamćenje kriju-krila
Mokra u nestajanju
Vidim
Piješ-akvarijum
Očima me tvoriš
Kroz prste bezvetrena propuštaš
da sipak

Sipku te snežim
Za traženja nova

UTEHA DRVETA

Ples predugo traje
I prašnici su otrnuli
gladeći
Ožiljke dlakavog zraka/zvuka
Ježdim

U Gradu i opet
U njoj neki drugi
grad-miris koji misli

Zovom stobojnih kopita čula
čula
Morska zvezda u otkrivanju

Kad oči i lišće trepere
Sjajnošću pogleda mojih
Čuješ-vazduh diše-Čujem
Krilima-šumom

Šumom sagradiću grad
Gde izgubljeni vratiće se kućama
Da večno na oknima naslonjeni
Obrazima hladnim gledaju jedni dr
Povratke slušaće
Kako kaplje pesak-korak
I lepet-krik
Misleći o zanimljivosti života
noći

U otvaranju i zatvaranju

Gladan sam

Rušim-gradim-rušim
Sve tvorim prevrtljiv-alhemičar
Prevrtljiv-staklo-živa-zlato
Gladan kože godišnjih doba
Utehe drveta
igre
Cveta
U narastanju